

Gedrag van een overwinterende Giervalk *Falco rusticolus* in Zeeuws-Vlaanderen en het noorden van Oost Vlaanderen in de winter van 2011/12

Henk Castelijns

De Giervalk die zich in de winter van 2011/12 in Zeeuws-Vlaanderen (NL) en het aangrenzende deel van Oost Vlaanderen (B) ophield, trok veel bekijks (Dhaluin *et al.* 2012, Ouweneel 2012). De vogel werd op <http://waarneming.nl> 684 keer en op <http://waarnemingen.be> 94 keer gemeld. Ik heb al deze waarnemingen met eventueel bijbehorende 693 foto's bekeken. Deze bijdrage is een samenvatting van (a) data en plaatsen van waarneming, (b) prooien en potentiële prooien, en (c) conflicten met andere soorten.

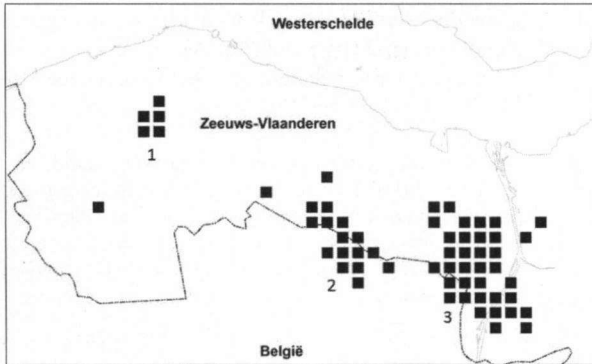
Hoewel de valk zowat in mijn achtertuin zat, heb ik hem alleen in het begin een paar keer kort gezien. Ik was een groot deel van de winter niet thuis. Het gaat dus vrijwel uitsluitend om waarnemingen van anderen.

Overwinteringsgebied

Op 23 oktober werd bij de trektelpost Oesterput bij Boekhoute (België) een eerstejaars Giervalk waargenomen (Dhaluin & Bekaert 2012). De laatste waarneming van deze vogel was op 18 maart 2012 in de van Remoorterepolder bij Zandstraat (Nederland). De Giervalk werd gezien in drie afzonderlijke deelgebieden (Figuur 1). De maximale afstand tussen de locaties waar de valk werd gezien bedroeg 28 km.

Van 23-31 oktober verbleef de valk in het gebied ten NW van Boekhoute (B) en ten W van Philippine (NL). Het gaat om vrij grootschalig agrarisch gebied. De vogel werd vaak zittend op een hoogspanningsmast waargenomen en in 17 verschillende kilometerblokken gezien.

Van 13 december tot en met 6 januari en van 17 januari tot en met 18 maart hield de valk zich op in het gebied tussen Philippine, Sas van Gent, Westdorpe en Sluiskil en werd daar in 36 verschillende kilometerblokken gezien. De meeste waarnemingen zijn van de Autrichepolder en van het gebied rondom Zandstraat. De Autrichepolder is een krek- en weidegebied met in de winter 1500-2500 watervogels, waaronder 100-200 Meerkoeten (Henk Castelijns). In de directe omgeving zijn geen hoge zitposten voorhanden. Het gebied bij Zandstraat is grootschalig agrarisch. Ten N van Zandstraat staan twee rijen hoogspanningsmasten. De valk zat vaak op een van de masten. Rondom Zandstraat worden bij midwintertellingen maar weinig watervogels waargenomen, maar wel 500-1200 Hout- en Holenduiven (Henk Castelijns). Evenals elders in Zeeuws-Vlaanderen zijn er nogal wat Hazen, Patrijzen en Fazanten. In een deel van dit gebied ligt een van mijn monitoringsroutes voor potentiële roofvogelprooien. In het vroege voorjaar tel ik er 2-4 Hazen, 4-6 Fazanthanen, 12-14 Fazanthennen en 5-8 Patrijzen per km².

Figuur 1. Overwinteringsgebied van een eerstejaars Giervalk in Zeewuws-Vlaanderen (NL) en NO Vlaanderen (B) in de winter van 2011/12. Elk blokje staat voor een kilometerhok waarin de Giervalk ten minste één keer werd waargenomen. Er zijn drie clusters waarin de valk werd gezien; (1) omgeving De Blikken en De Reep, (2) gebied NW van Boekhoute (B) en W van Philippine (NL) en (3) gebied tussen Philippine, Sas van Gent, Westdorpe en Sluiskil. *Home range of a first-year Gyrfalcon in Zeewuws-Vlaanderen (NL) and NO-Vlaanderen (B) in the winter of 2011/12, expressed as km-squares where the bird was recorded at least once. Three clusters can be identified, i.e. (1) vicinity of De Blikken and De Reep (7-12 January 2012), (2) area north of Boekhoute (B) (23-31 October 2011), and (3) area between Philippine, Sas van Gent, Westdorpe and Sluiskil (13 December-6 January and 17 January-18 March).*

Van 7 januari tot en met 12 januari hield de valk zich op in de omgeving van De Blikken en De Reep tussen Oostburg en Groede. Dit gebied is erg rijk aan watervogels; 5000-10.000 ex., waaronder 50-200 Meerkoeten (Jaap Poortvliet). De omgeving is grootschalig agrarisch. Hoge zitposten zijn er niet. De valk werd hier in zes verschillende kilometerblokken gezien.

Uit de periode 1 november tot en met 12 december is maar één waarneming bekend. Op 19 november werd de vogel gezien in de Autrichepolder. Het gebied wordt vanwege zijn vogelrijkdom vaak door vogelaars bezocht. Het is daarom onwaarschijnlijk dat de Giervalk zich hier al die tijd ongezien heeft opgehouden.

Prooien

In Tabel 1 wordt een overzicht gegeven van prooien waarvan werd waargenomen dat de Giervalk ze heeft gegrepen, dieren waarvan de valk heeft gegeten (niet per se zelf gevangen), potentiële prooien die werden bejaagd maar niet gegrepen, en dieren die werden belaagd (schijnaanval). Slechts drie keer werd gezien dat de Giervalk een prooi greep: een Meerkoet op 17 januari, een Meerkoet op 1 februari en een Patrijs op 24 februari. Er werd van elf verschillende dieren gegeten; Mol (2x), Grauwe Gans (twee opeenvolgende dagen van hetzelfde kadaver), Fazant (2x, waaronder een man), Kraakeend (man), Patrijs (man) en Meerkoet (4x, waarvan één op twee opeenvolgende

dagen). Potentiële prooien die werden bejaagd maar niet werden gegrepen, waren: Haas, Kolgans, Wilde Eend, Patrijs (2x), Fazant (6x), Meerkoet (1x) en Houtduif (4x). Een breed spectrum van soorten werd belaagd, van Aalscholver tot Kauw (Tabel 1, laatste kolom).

Tabel 1. Overzicht van de door een eerstejaars Giervalk in NO-Vlaanderen en Zeeuws-Vlaanderen tijdens de winter van 2011/12 gegrepen, gegeten (inclusief gegrepen), bejaagde (niet gegrepen) en belaagde (schijnaanval) dieren (gewichten naar Dunning 1993 en R.G. Bijlsma). *Prey composition of a first-year Gyrfalcon in NE-Flanders (Belgium) and Zeeuws-Vlaanderen (NL) in the winter of 2011/12, based on captures witnessed, carcasses being fed on (including captures), prey species hunted and 'feigned' attacks on potential prey.*

Prooi soort (gram) <i>Prey species (gram)</i>	Gegrepen <i>Captured</i>	Gegeten <i>Feeding</i>	Bejaagd <i>Hunted</i>	'Schijnaanval' <i>'Feigned attack'</i>
Haas <i>Lepus europaeus</i> (3000)	-	-	1	1
Mol <i>Talpa europaea</i> (100)	-	2	-	-
Aalscholver <i>Phalacrocorax carbo</i> (2100)	-	-	-	1
Grote Zilverreiger <i>Egretta alba</i> (875)	-	-	-	1
Kolgans <i>Anser albifrons</i> (2500)	-	-	1	-
Grauwe Gans <i>A. anser</i> (3300)	-	1	1	-
Krakeend <i>Anas strepera</i> (920)	-	1	-	-
Wilde Eend <i>A. platyrhynchos</i> (1100)	-	-	1	-
Bruine Kiekendief <i>C. aeruginosus</i> (490-760)	-	-	-	1
Blauwe Kiekendief <i>C. cyaneus</i> (340-420)	-	-	-	3
Buizerd <i>Buteo buteo</i> (800-1100)	-	-	-	1
Slechtvalk <i>Falco peregrinus</i> (680-1200)	-	-	-	2
Patrijs <i>Perdix perdix</i> (400)	1	1	2	-
Fazant <i>Phasianus colchicus</i> (950-1320)	-	2	6	-
Meerkoet <i>Fulica atra</i> (800)	2	4	1	-
Kievit <i>Vanellus vanellus</i> (200)	-	-	-	1
Zilvermeeuw <i>Larus argentatus</i> (1000)	-	-	-	1
Velduil <i>Asio flammeus</i> (400)	-	-	-	1
Houtduif <i>Columba palumbus</i> (500)	-	-	4	1
Kauw <i>Corvus monedula</i> (245)	-	-	-	1
Zwarte Kraai <i>C. corone</i> (470)	-	-	2	-

In het broedgebied bejaagt de soort vooral sneeuwhoenders *Lagopus* spp.; gemiddeld over het hele circumpolaire verspreidingsgebied gaat het op aantalsbasis om 52% van de zomerprooien. In Midden-Noorwegen, het meest nabije broedgebied, bestaat het voedsel voor 84% (op gewichtsbasis zelfs 92%) uit sneeuwhoenders (Popatov & Sale 2005), en in noordelijk Fennoscandiavië vormen sneeuwhoenders getalsmatig maar liefst 89.5% van het zomermenu (Koskimies & Sulkava 2011). In Zeeuws-Vlaanderen zijn sneeuwhoenders ver te zoeken. Hier waren Patrijs, Fazant en Meerkoet de lokale alternatieven voor de Giervalk. Hoewel de valk zich vaak ophield bij groepen

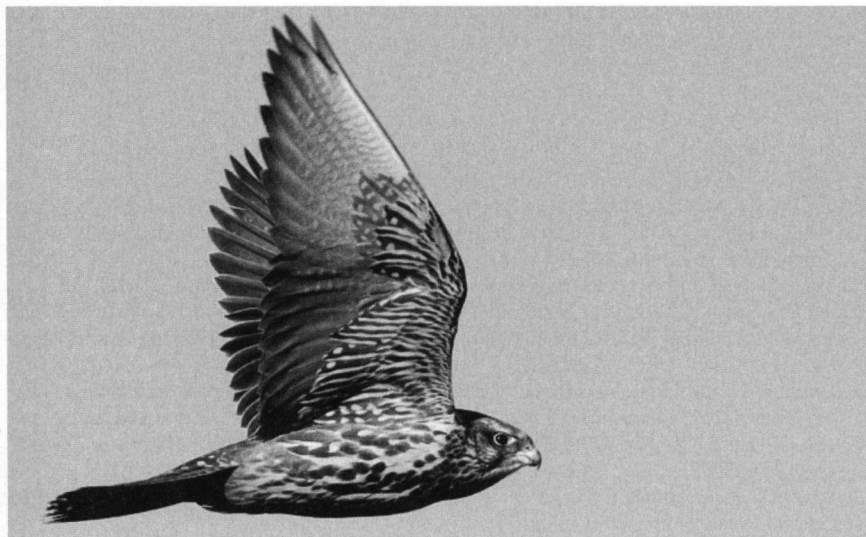
watervogels, werden deze, met uitzondering van de Meerkoet, verhoudingsgewijs weinig gegeten en/of bejaagd. Dit beeld past bij een van de weinige studies van de prooikeus van Giervalken in wintergebieden die niet overlappen met broedgebieden, namelijk die van Garber *et al.* (1993) in Wyoming en Montana: ook daar hingen twee wintervogels (waaronder een adulte vrouw) rond op plaatsen waar hoenders en watervogels rijkelijk voorradig waren.

Giervalken grijpen hun prooi bijna altijd dicht bij de grond, zelden boven de twee meter. Indien voorhanden wordt een hoge uitkijkpost als uitvalsbasis gebruikt (Popatov & Sale 2005). De prooien waarvan door de Zeeuws-Vlaamse Giervalk werd gegeten en zijn/haar voorkeur voor hoogspanningsmasten als zitpost passen in dit beeld.

In het broedgebied bewaren Giervalken soms niet (in zijn geheel) opgegeten prooien voor later. 's Winters wordt door jonge vogels ook wel aas gegeten (Popatov & Sale 2005). Het eten van een prooi op achtereenvolgende dagen, zoals twee keer werd waargenomen, is dus voor een Giervalk normaal.

Interacties met andere soorten

De Giervalk werd zelf belaagd door andere roofvogels en kraaiachtigen. Het ging om Sperwer *Accipiter nisus*, Buizerd *Buteo buteo* (3x), Torenavalk *Falco tinnunculus* (3x), Slechtvalk *F. peregrinus* (3x), Velduil *Asio flammeus*, Ekster *Pica pica* en Zwarte Kraai *Corvus corone* (6x). Dat Giervalken niet erg geliefd zijn bij andere roofvogels, kan te maken hebben met hun gewoonte die van hun pas gevangen prooi te beroven (Dekker *et al.* 2012).

Eerstewinter Giervalk zonder krop in volle vlucht op 2 februari 2012 in de Autrichepolder (Foto Wim De Loddere). *First-year Gyrfalcon without crop in flight, Austriche polder, 2 February 2012.*

Dank

Peter Meininger voor het leveren van de waarnemingen van waarneming.nl, Wim De Loddere voor de uitzonderlijk fraaie foto, Wannes Castelijns voor het maken van het kaartje en de waarnemers voor het melden.

Summary

Castelijns H. 2012. Behaviour of a wintering Gyrfalcon *Falco rusticolus* in Zeeuws-Vlaanderen and northern Flanders in 2011/12. De Takkeling 20: 272-276.

Between 23 October 2011 and 18 March 2012, a first-year Gyrfalcon wintered in the southwestern Netherlands and adjoining parts of Belgium. A collation of records deposited at www.waarneming.nl and www.waarneming.be showed three separate kernels of activity, covering a total home range of some 28 by 10 km. The bird was often using electricity pylons as a sitting post. The separate kernels included large-scale arable land with creeks (2x3 km, 5000-10.000 wintering waterbirds), large-scale farmland on both sides of the Dutch-Belgian border (6x6 km) and large-scale grasslands, arable land and creeks (9x8 km, in early spring 2012 average densities/km² of 2-4 Hares *Lepus europaeus*, 4-6 male Pheasants *Phasianus colchicus*, 12-14 female Pheasants and 5-8 Grey Partridges *Perdix perdix*).

First-hand prey captures were rarely witnessed, and involved Coot *Fulica atra* (2x) and Grey Partridge *Perdix perdix* (1x). However, the bird was seen hunting and feeding on a variety of mammals and birds, mostly ducks, geese, galliformes, Coots *Fulica atra*, Lapwings *Vanellus vanellus* and Wood pigeons *Columba palumbus* (Table 1). Agonistic interactions with raptors and corvids were frequently observed, with the Gyrfalcon on the receiving end of the encounters.

Literatuur

- Dhaluin P. Bekaert L., Vincke S. & Faveyts W. 2012. Waarneming van een Giervalk in het noorden van Oost Vlaanderen. *Natuur.oriolus* 78: 20-23.
- Dekker D., Out M., Tabak M. & Ydenberg R. 2012. The effect of kleptoparasitic Bald Eagles and Gyrfalcons on the kill rate of Peregrine Falcons hunting Dunlin wintering in British Columbia. *Condor* 114: 290-294.
- Dunning J.B. Jr. (ed.) 1993. CRC handbook of avian body masses. CRC Press, Boca Raton.
- Garber C.S., Mutch B.D. & Platt S. 1993. Observations of wintering Gyrfalcons (*Falco rusticolus*) hunting Sage Grouse (*Centrocercus urophasianus*) in Wyoming and Montana U.S.A. *J. Raptor Res.* 27: 169-171.
- Koskimies P. & Sulkava S. 2011. Diet of Gyrfalcon (*Falco rusticolus*) in northern Fennoscandia. In: Watson R.T., Cade T.J., Fuller M., Hunt G. & Potapov E. (eds), Gyrfalcon and Ptarmigan in a changing world. The Peregrine Fund, Boise, Idaho. <http://dx.doi.org/10.4080/gpcw.2011.0400>.
- Ouweneel G. 2012. Adrenaline in de Oud-Vogelschorpolder, de Giervalk *Falco rusticolus* van Zeeuws-Vlaanderen. *De Takkeling* 20: 155-159.
- Popotov E. & Sale R. 2005. The Gyrfalcon. Poyser, London.

Adres: Marollenoord 10, 4553 CP Philippine, castelijns@zeelandnet.nl